

Л. Толстой.

НА ЗАСЛАННЮ

або
БОГ БАЧИТЬ ПРАВДУ, ТА ДО ЧАСУ МОВЧИТЬ.

(Докінчення).

Він пригадав собі свою жінку такою, як вона була тоді, коли останній раз ходила з ним на торг. Йому здавалось, що вона стоїть перед ним живою і він міг бачити її обличчя, очі й уста та чути її слова і сміх.

Дальше йому пригадалися його діти; один хлопчик в маленькій кожущку, а другий при грудях своєї матері.

А там він пригадав собі самого себе, яким він тоді був — молодим і щасливим. Пригадав собі, як він сидів під коршмою, коли його арештували, і грав на балалайці, та як його душа була переповнена тоді веселістю.

Він пригадав собі також, як його били кнотом, пригадав людей, які гляділи тоді на него, пригадав кайдани і арештантів. Вкінці пригадав цілих двадцять шість років, перебутих на засланні, та свою старість.

І така розпука взяла його за серце, що він готов був завдати собі смерть.

— І все це через сего кримінальника! — думав Аксенов сам до себе.

Аксенова опанувала така лють, що він мало що не стратив рівноваги і не відплатився Макарієви за свою кривду. Він молився горячо цілу ніч, але не міг себе усмирити, і коли прийшов ранок, і він стрітився з Макарієм, то навіть не поглянув на него.

Так проминуло два тижні, для Аксенова тижні душевного терпіння. Він ночами не міг спати, а туга так оповила його серце, що він не знав, що з собою почати.

Одної ночі він переходив через тюрму і завважав, що земля під одною прічею була зрушена. Він спинився, щоб приглянутися сему ближше, як нараз з під прічі виліз Макарій й поглянув на Аксенова переляканими очима.

Аксенов пустився відходити, але Макарій зловив його за рукав й признався йому, що він копає попід стіну прохід і що землю виносить кожного ранку в холявах, коли виходить на роботу. А відтак додав:

— Коли ти будеш мовчати, діду, то я поможу тобі жити також. Але коли ти зрадиш мене, то мене вибють, але потім я відплачуся тобі. Я вбю тебе!

Аксенов поглянув на того чоловіка, котрий заподіяв йому таку кривду і аж затрясся від люті. Він вирвався від Макарія і відповів йому:

— Я не маю причини втікати, і вбити мене, не булоб для мене ніяким злом. Ти вбив мене вже давно. Але щодо виявлення тебе або ні, то я зроблю так, як Бог мені зветь.

Другого дня салдати, випроводжуючи арештантів до роботи, завважали місце, де Макарій копав землю і почали робити ревізію. Вони віднайшли яму і донесли начальникови тюрми, а сей, прийшовши почав випитувати всіх:

„Хто копав сю яму?”

Ніхто не признавався. Ті що знали, хто, не казали нічого, бо знали, що Макарія покаралиб люто кнотом.

Тоді начальник звернувся до Аксенова. Він знав, що Аксенов все говорить правду, отже запитав його:

— Діду, ти все говориш правду; скажи мені, перед Богом, хто це зробив?

Макарій стояв поблизько й хоч його серце було переповнене жахом, він глядів на начальника, але ніяк не міг поглянути на Аксенова.

Руки й уста Аксенова задрожали й він через довгу хвилю не міг промовити ані слова. Він подумав:

— Колиб я закрав його... Але чого-ж я маю прашати йому, коли він зруйнував моє життя? Хай заплатить тепер за моє терпіння!... Але чи я повинен викрити його? Вони з певністю люто покарають його. Так, але що се мене має обходити? Хай карають! Так, хай карають, але хіба-ж се допоможе мені?...

Начальник спитав його знову:

— Ну, діду, скажи правду! Хто викопав яму?

Аксенов поглянув на Макарія і відповів:

— Я не можу сказати. Бог не велить мені сказати, і я не скажу. Робіть зі мною, що хочете, я в вашій силі.

Помимо всіх зусиль начальника, Аксенов таки не виявив, хто копав яму, і так Макарій був вратований.

Слідуючої ночі, коли Аксенов лежав на прічі і почав вже засипляти, він нараз почув, що хтось підійшов до його ліжка і сів йому в ноги.

Він отворив очі й в п'яті розпізнав постать Макарія.

— Що ти тут робиш? — спитав. — Чого хочеш від мене?

Але Макарій не відзивався. Тоді Аксенов підвівся і

промовив:

— Чого ти хочеш? Йди геть від мене, а то я покличу сторожа.

Макарій схилився до нього й промовив шепотом:

— Іване Дмитровичу, прости мені!

— Що-ж я маю прощати тобі?

— Я вбив купця і вложив ніж в твою торбу. Я хотів і тебе вбити, але на подвірю счинився гамір, отже я вложив ніж в твою торбу, а сам втік вікном.

Аксенов не сказав ані слова. Не знав, що сказати. Макарій клякнув на підлогу, коло прічі, й говорив даліше:

— Іване Дмитровичу, прости мені, прости ради Бога. Я признаюся, що то я вбив купця і вони увільнять тебе. Ти тоді зможеш вернути до дому.

Вкінці Аксенов промовив:

— Тобі легко се казати, але як мені се перенести?... Куді мені тепер дітися? Моя жінка не живе, мої діти забули мене... Я не маю куді піти...

Але Макарій не підносився. Він бив головою об підлогу й простогнав:

— Іване Дмитровичу, прости мені! Коли мене били кнотом, то мені багато легше було знести той біль, чим тепер глядіти на тебе... І ти змилосердився наді мною по тім всім... ти не викрив мене... Прости мені, Христа ради! Прости мені, хотіла я проклятий злочинець!

І він залився сльозами.

Коли Аксенов почув, що Макарій плаче, то і собі вибух сльозами і промовив:

— Хай Бог простить тобі! Я може сто разів гірший від тебе!

І з сими він відчув такий спокій в своїм серці! Він перестав скучати за домом, і не мав вже охоти покидати тюрму, а тільки думав про годину смерті.

Макарій не послушав Аксенова і признався до душегубства.

Але коли прийшов розказ, що би Аксенова пустити до дому, то він вже не жив.

Як Молитва Подобається Богу.

Богу не подобається молитва, коли вона не походить з широго серця, огрітого щирою любов'ю.

Коли молишся — каже Христос — замкнись в кімнаті, щоби не бачили тебе люди, а Господь побачивши тебе в тайні, заплатить тобі явно.

Щож під сим розумів Христос?

Розумів Він, що чоловік молячись повинен замкнутись найперше сам в собі, забути всі інші справи і всю увагу звернути на одну молитву. Він повинен бачити тоді лише себе і Бога, з яким в молитві він говорить.

Ще говорив Син Божий:

Коли приносиш жертву і пригадаєш, що брат твій має щось проти тебе, остав дар перед жертівником і пійди та помирись з братом твоїм і вже тоді принеси дар твій.

Сими словами пригадує нам Спаситель, що наша жертва не буде принята, коли наш ближній буде терпіти нашу кривду і ми її не винагородили. Перш усього ми повинні перестати робити зло ближньому і помириться з ним, а тоді і молитва і жертва наша буде щира і принята буде вона перед престолом Божим.

Хто Христіанин?

Колиб хтось запитував людей, чи вони христіане, то багатьох зараз показало би, що в них на шиї хрест...

— Хіба Бога не боїшся мене про таке питати — сказав би неоден — чи не бачиш, що в мене хрест на шиї?

Інший показав би на образ Спасителя в хаті і сказав би коротко:

— Хіба не бачиш?!

Так! Хрест на шиї, образ на стіні є в багатьох, але чи є Бог в душі? Ми повісимо образ, а навіть засвіtimo перед ним лампу і спокійні. Видите, говоримо, ми христіане, в нас є Бог!

Однакож що знайшлиб ми, колиб заглянули в нашу душу, в наше серце! Чи знайшлиб ми там хрест, чи знайшлиб там образ Спасителя, а перед ним лампу нашої щирости? Чи і там горить вогонь праведних почувань? Може побачилиб ми, що образ Христа лежить там в куті в поросі, під ногами і нікому його підняти. Ми побачилиб, що в лампі нашої душі погасає христіянський вогонь, темніє світло, зникає тепло... Отже не забудьмо і в душу свою заглянути!

Борись доброю боротьбою віри, держись вічного життя. (І. Тимотея VI—12).